

Viering 'Trouw aan jezelf of trouw aan de ander'

Getuigenis Kristin Vanschoubroek

9 april 2006

Het thema van vandaag 'Trouw aan jezelf of trouw aan de ander' is een relationeel thema. Het zegt iets over het spanningsveld dat in een relatie kan ontstaan. Veel relaties staan onder druk. Verwachten we te veel? Kan een relatie wel de ultieme geborgenheid geven waarnaar we verlangen? Waren we wel tot een partnerkeuze in staat op het moment dat we die maakten? Wat als de ware partner in je leven komt op het moment dat je al geëngageerd bent in je relatie en je gezin? We leven in een tijd van verandering op vele vlakken. Verandering is een waarde geworden en staat ook voor evolutie. Mensen veranderen bijvoorbeeld nu veel gemakkelijker van werk dan vroeger. Mensen krijgen meer kansen tot persoonlijke groei en dat leidt tot verruiming van het bewustzijn. Daarmee samenhangend evolueren ook vriendschappen. Daarbij komt dat de mobiliteit zoveel groter is geworden en de informatie zoveel uitgebreider. We ontdekken de wereld en de verschillen. Dat alles heeft zijn weerslag op relaties. We kunnen ons afvragen: is het in deze tijd nog wel mogelijk om een keuze te maken voor het leven? Kunnen we nog levenslange trouw beloven? En toch... Zoveel mensen verlangen naar een partner met wie ze hun leven kunnen delen, iemand die getuige is van hun geschiedenis, die met hen mee evolueert, die een vaste waarde is in het vergankelijke bestaan. Er gaat iets uit van een oud koppel dat lief en leed met elkaar heeft gedeeld en de stormen van het leven heeft doorstaan. Maar tussen wens en werkelijkheid ligt vaak een grote kloof. Wat doe je als je verlangens, je verwachtingen niet worden beantwoord, niet worden ingevuld in de relatie? Wat doe je als het samenleven geen troost en geen herberg is en je eigenlijk alleen nog maar kan sakkeren op elkaar? Het is vaak hartverscheurend om te moeten kiezen tussen wel of niet in een relatie blijven. Soms gaan er jaren van stille twijfel aan vooraf. Soms is er een plots en helder bewustzijn. Soms komt men er niet uit en wordt twijfel een levensgezel. Het blijft een mysterie waarom de ene mens die bepaalde keuze maakt en de andere een heel andere keuze. En waarom wordt de ene verlaten, hoewel die ook zijn best heeft gedaan, en heeft de andere een partner die toegewijd blijft aan de relatie? Het lijkt alsof wij allen een uniek levensprogramma schrijven of krijgen, een programma dat zich slechts beetje bij beetje ontvouwt en waar we slechts voor een deel vat op hebben. Openstaan voor wat het leven met ons voorheeft, kan een rijkdom zijn, maar evengoed een moeilijke opdracht.

Het thema van vandaag raakt onze diepste kwetsbaarheid.

Wanneer mensen ontdekken dat hun partner hen niet trouw is of van iemand anders houdt, dan zeggen ze vaak: "Mijn hart bloedt." En een hart hebben dat bloedt, is als sterven. Mensen moeten door een diep rouwproces wanneer blijkt dat zij niet of niet meer die exclusieve plaats in het hart van hun partner hebben. Vaak is het zo dat die kwetsuur ook alle oude kwetsuren openlegt. Alsof de liefde van de partner een beschuttende mantel was, een veiligheid waardoor ze niet te diep in zichzelf moesten kijken. Soms is wat mensen dan doormaken zo zwaar dat ze eraan twijfelen of ze nog wel verder kunnen leven. Andere keren biedt het hen een kans om echt in zichzelf af te dalen en de eenzaamheid als een geliefd oord te ontdekken. Het leven is dan niet meer zoals voorheen. Ook mensen die ontdekken dat ze niet meer van hun partner houden zoals ze ooit van hem of haar gehouden hebben, worden in hun fundament geraakt. Ze weten niet meer of de relatie nog wel zin heeft en hoe ze nu verder moeten. Ze hebben die gedachte vaak lang weggeduwd en zich op hun werk gestort of aan hun kinderen gewijd, in de hoop dat het allemaal niet zo erg zou zijn of wel beter zou worden. Maar eens ze oog in oog staan met de waarheid komt de twijfel, misschien ook de radeloosheid, soms ook veel kwaadheid om al die jaren van niet zien en niet beseffen. Ook deze mensen moeten door een stervensproces. Vanbinnen zit er een diep verdriet dat ze vaak in grote eenzaamheid dragen.

Trouw zijn aan jezelf of trouw zijn aan de ander lijkt een dualiteit. Het woordje 'of' wijst op een tegenstelling. Dualiteiten horen bij dit aardse leven. Er is voorspoed of tegenslag, er is vreugde of verdriet, er is warmte of koude, er is aantrekkingskracht of onverschilligheid, en ga zo maar door. Zo lijkt het ook alsof we niet anders kunnen dan óf trouw te zijn aan onszelf óf trouw te zijn aan de ander. De twee combineren scheidt verwarring. In de psychologie wordt veel belang gehecht aan het onderscheid maken tussen de eigen beleving en die van de ander, het eigen probleem en dat van de ander. Uitspraken zoals 'dat is jouw probleem niet', 'je moet de moeilijkheden van een ander niet dragen' zijn ons bekend. Het is inderdaad een hele kunst om goed bij jezelf te blijven en je niet te laten overspoelen door de ander. En als trouw zijn aan jezelf onverenigbaar is met trouw zijn aan de ander, leidt dat vaak tot een machtsstrijd en de daarbij horende conflicten. Van daaruit kunnen mensen oordelen dat ze beter uit elkaar gaan.

Toch is er naast de dualiteit ook een andere realiteit, namelijk die van verbondenheid van alles met alles en van allen met allen. Vanuit die realiteit ben je trouw aan de ander als je trouw bent aan jezelf, en omgekeerd. Hier wordt de mens immers niet gezien als een op zichzelf staand wezen, maar als een deel van de mensheid en van de hele schepping. Van hieruit weet je dat alles wat je vanuit waarachtigheid doet, bijdraagt aan meer waarachtigheid in de wereld. Hier wordt mijn ik, mijn persoon niet enkel bepaald door mijn individualiteit, maar door iedereen en alles waar ik mij op betrek. 'Ik' dat is zoveel meer dan dat afgescheiden mensje. 'Ik' dat is ook mijn man, mijn partnerschap. 'Ik' dat zijn ook mijn kinderen, dat is mijn moederschap. 'Ik' dat is mijn familie, dat zijn mijn vrienden. 'Ik' dat is ook mijn werk en alles waarmee ik mij verbind. Als ik dus goed doe aan die ander of aan dat andere dan doe ik ook goed aan mijzelf. Deze ervaring is zeer belangrijk. Er wordt soms te gauw beweerd dat mensen zich opofferen voor een ander, voor de relatie, voor de kinderen, voor het werk. Vaak gaat het dan niet om opoffering, maar om trouw zijn aan zichzelf in verbondenheid.

Veel spirituele boeken leggen de nadruk op deze eenheid en verbondenheid met al wat leeft. Ze zien dualiteiten als een illusie en stellen dat iedere relationele moeilijkheid een spiegel is van jezelf. Wanneer je aan jezelf werkt, zou je dus iedere hindernis kunnen overwinnen. Ik denk dat deze gedachte een te grote druk legt op mensen. Het is nu eenmaal zo dat we met de ene mens een veel diepere verbinding voelen dan met de andere. Dat maakt het unieke uit van vriendschap en liefde. Anders zouden we met om het even wie een vriendschappelijke of intieme relatie kunnen aangaan. Dat klopt niet. Het zou ook iedere glans ontnemen. Om eenheid en verbondenheid te kunnen beleven moet er een onderstroom zijn, een zekere gelijkgestemdheid, een gelijkwaardigheid, een wederzijdsheid. Wanneer die onderstroom er niet is, kunnen mensen soms niet anders dan uit de relatie stappen om weer levenskwaliteit te vinden. Soms moeten ze hun partner verlaten omwille van hun eigen levensbehoud.

Het spanningsveld tussen trouw zijn aan jezelf of aan de ander kan zich voordoen in alle soorten relaties. In iedere relatie – ook die van ouders en kinderen, van broers en zussen, van vrienden, van collega's, van werkgevers en werknemers – kan je hiermee geconfronteerd worden. Zo kan het gebeuren dat je bijvoorbeeld het dominante gedrag van je vader niet meer kan verdragen. In trouw aan jezelf zal je dan beslissen om niet meer zo vaak naar huis te gaan, gewoon om jezelf te beschermen en eerst zelf krachtiger te kunnen worden. Zo kan het zijn dat je minder voor je kinderen gaat doen om je niet leeg gegeven te voelen. Zo kan het gebeuren dat je van werk moet veranderen omdat de aard van het werk of de sfeer niet meer past bij je evolutie.

Ook los van het relationele is trouw zijn aan zichzelf een complex gebeuren. Het is niet altijd eenvoudig om te weten wat het betekent trouw te zijn aan zichzelf. In elke mens zitten vele, vaak tegenstrijdige aspecten. Je wil bijvoorbeeld graag je emoties met iemand delen en tegelijk geeft het je een veiliger gevoel als je ze voor jezelf houdt. Tegengestelde gevoelens kunnen je zelfs verlammen. Ik denk bijvoorbeeld aan een man die me zei: "Aan de ene

kant zie ik mijn vrouw graag en zou ik haar graag innig omhelzen, maar aan de andere kant is er ook een weigering in mij, waardoor het mij niet lukt haar vast te nemen.”

Er zit zoveel in een mens en vaak moeten er dus keuzes worden gemaakt. Meestal is het zo dat we in de ene fase van ons leven meer trouw zijn aan een bepaald aspect van onszelf en in een andere fase meer aandacht geven aan een ander deel van onze persoonlijkheid. Zo kan het zijn dat we bijvoorbeeld tijdelijk meer kiezen voor ons werk, later meer investeren in onze kinderen, nog later onze persoonlijke ontplooiing meer ter harte nemen, om dan de partnerrelatie op de voorgrond te zetten.

Het is een geschenk als we de kans krijgen om wat we in de schaduw lieten staan later weer op te nemen. Dat is echter niet altijd mogelijk. Soms zijn kansen onherroepelijk voorbij. Soms hebben keuzes een zo hoge prijs gevraagd en hebben we er zulke wezenlijke dingen aan opgeofferd dat we niet meer terug kunnen. Het vraagt bescheidenheid en nederigheid om daarmee te leren leven. Soms is er helemaal geen keuze en krijgen we geen kans om te realiseren wat we als mogelijkheden of verlangens in ons dragen. Iemand kan bijvoorbeeld sterk naar kinderen verlangen en toch niet de kans krijgen om moeder of vader te worden. Iemand kan naar een relatie verlangen, maar de juiste persoon niet ontmoeten. Trouw zijn aan jezelf kan dan betekenen: de pijn van het gemis erkennen, er niet van weglopen en dit mee in het leven opnemen. Dat lukt gemakkelijker als er andere domeinen zijn waarop we ons wel kunnen realiseren.

Nu waren er ook Grieken onder de pelgrims, die ter gelegenheid van het feest aan de eredienst kwamen deelnemen. Ze wendden zich tot Filippus, die afkomstig was uit Betsaida in Galilea, met het verzoek: “We zouden Jezus willen ontmoeten.” Filippus ging dit bespreken met Andreas en samen gingen ze toen de zaak aan Jezus voorleggen. Jezus gaf hun ten antwoord: “Het uur is gekomen dat de mensenzoon verheerlijkt wordt. Waarachtig, ik verzeker jullie: als een graankorrel niet in de akkergrond sterft, blijft hij onvruchtbaar. Hij moet sterven, alleen dan brengt hij rijke vruchten voort. Wie zich aan zijn leven vastklampt, verliest het; maar wie zijn leven prijsgeeft in deze wereld, zal het behouden voor het eeuwig leven. Wie mij wil dienen, zal mij moeten volgen, waar ik ben daar zal ook mijn dienaar zijn en wie mij dient, zal erkenning vinden bij de Vader. Nu het zover is, is mijn ziel ontsteld. Zal ik dan zeggen: ‘Vader, red mij uit dit uur?’ Nee, want juist daarom ben ik gekomen: met het oog op dit uur.”

De keuze van de evangelietekst voor vandaag (Johannes, 12, 20-27) is ontstaan vanuit een bas-reliëf. Ik kreeg het van een vriend op het moment dat ik hem – en daarmee een wezenlijk stukje leven – moest loslaten. Het is de reproductie van een tafereel uit de basiliek van Vézelay, een plaats in Bourgondië, op de route naar Santiago di Compostella. Het stelt voor hoe graan wordt geplet en gemalen en op die manier wordt klaargemaakt om brood te worden. Het graan moet sterven om vruchtbaar te worden, om voedsel te worden. Net als graan moeten ook wij vele keren in ons leven sterven om echt te kunnen leven. Dat sterven gaat gepaard met geplet worden. Het ego moet sterven, opdat wij in de steeds groter wordende ruimte van de liefde terecht zouden komen. Zo kwam de bijbeltekst over de graankorrel in mijn herinnering. “Als een graankorrel niet in de akkergrond sterft, blijft hij onvruchtbaar. Hij moet sterven, alleen dan brengt hij rijke vruchten voort.”

Elke mens kan in het leven in een situatie terechtkomen waarin hij een stukje sterft. Dat kan gebeuren door een tegenslag, een lijden, een verlies, een vriendschap of een liefde die je moet loslaten, het gemis aan een relatie en/of aan kinderen, of het besef van een diepe eenzaamheid. Die dood vanbinnen kan na verloop van tijd de bodem worden waarop een stuk nieuw leven kan ontstaan: een ruimer stuk, één waarbij de pijn en het gemis zich langzaam hebben omgevormd tot diepere liefde.

Toen ik de tekst over de graankorrel in het evangelie opzocht, merkte ik dat die volgt op het verhaal van palmzondag. Vandaag, op deze zondag voor Pasen, wordt de blijde intocht van Jezus in Jeruzalem gevierd. Het volk ziet in hem de nieuwe koning en juicht en ontvangt hem met palm. Jezus weet heel goed dat zijn komst in Jeruzalem niet zonder risico is. Jeruzalem staat symbool voor de wet en de macht. Jezus weet dat zijn boodschap daar haaks op staat. Innerlijk is hij echter klaar voor de confrontatie. Hij is zo sterk gegroeid dat hij, in trouw aan zichzelf en aan zijn innerlijke roeping, aan dat wat zijn Vader met hem voorheeft, bereid is de gevolgen van zijn keuzes te dragen. Hij weet dat hij heel binnenkort het tegendeel van deze vreugdevolle optocht zal meemaken. Hij weet dat hij ter dood zal worden veroordeeld, maar dat deze dood het begin van nieuw leven zal zijn. Palmzondag komt vlak voor de passietijd. Passie is een woord met een dubbele betekenis. Enerzijds betekent passie: hartstochtelijke liefde, mateloze liefde, liefde die aan de ziel trekt. Anderzijds betekent passie: lijden, pijn en dood. Liefde en lijden zijn twee begrippen die niet zonder elkaar kunnen: waar liefde is, is leven; waar liefde en leven zijn, is ook lijden. Laten we dat leven in ons welkom heten en trouw zijn aan wat het ons openbaart.

Trouwen, 'in de echt treden' is drievoudig. Een mens trouwt allereerst met zichzelf. En dat duurt een leven lang. Daar ben je nooit mee klaar!

'Bemin je naaste zoals jezelf', weten we. Eerst moet je dus jezelf beminnen. Wie zichzelf niet kan beminnen – vanuit vaak zo'n diepe, verdrongen kwetsuren uit soms zo'n complex, duister, onbewust verleden - die kan, hoe graag ook, een ander niet écht liefhebben.

Maar je komt daar soms pas na jaren achter, en je moet dan eerst een hele weg terug, een afscheids- en verwerkingsproces door. Je moet misschien daarom een eerder aangegane verbinding verbreken. Om opnieuw eerst te trouwen met jezelf, om doorheen die trouw aan jezelf weer echt vrij en open te staan voor een ander.

Daarom kan een breuk van een huwelijk wel eens een vorm van diepe loyaliteit zijn, van eerlijk thuiskomen in de diepste lagen van de eigen ziel. Om op een nieuwe manier te leren wat trouw is.

Ten tweede trouwt een mens met 'allen': met familie en vrienden, buren en collega's, kinderen en ouders, met wie nog moet geboren worden en zelfs met wie al gestorven zijn.

Want trouwen is het werkwoord voor alle levensverbondenheid. Overal waar mensen zich aan elkaar verbinden en verantwoordelijkheid voor elkaar opnemen, daar ontstaat trouw. Er zijn duizenden vormen van liefhebben. Alles is om lief te hebben, en alle verbondenheid vraagt om gemeenschap, aandacht, nabijheid en solidariteit, dichtbij huis en wereldwijd.

De derde vorm van trouwen is dat je voor één iemand kiest. Echt kiest. Echt kunt kiezen om in lief en leed het leven te delen.

Dat trouwen groeit langzaam... Het is een toestemming, het is elkaar ontmoeten. Ik mag me aan je toevertrouwen, ik zoals ik ben, ongemaskerd, echt, helemaal mezelf. En jij mag dat bij mij...

Zonder bezit van elkaar, in vrijheid en verantwoordelijkheid. Een keuze die telkens opnieuw moet worden hernieuwd en hertaald: ik blijf jou vertrouwen, ik durf me opnieuw aan je toevertrouwen en zo zullen we langzamerhand, doorheen dagen en nachten, doorheen een weg van jaren, leren getrouwd zijn met elkaar. Dan zal zeker iets oplichten van die trouwe God, 'Ik zal er zijn', die als bondgenoot meegaat in dit trouw verbond van mensen.

Herman Verbeek